

راهبرد تجاری، ضعف بااهمیت کنترل‌های داخلی و تاخیر انتشار گزارش حسابرسی

زهرة حاجیه‌ها*

تاریخ دریافت: ۹۶/۰۴/۲۹

تاریخ پذیرش: ۹۶/۰۷/۲۵

چکیده

شرکت‌ها از راهبردهای تجاری متفاوتی تبعیت می‌کنند، تحقیقات اخیر دو نوع از راهبردها بنام راهبرد تجاری اکتشافی و تدافعی را معرفی می‌کنند. نظریه سازمانی بیان می‌دارد که شرکت‌های اکتشافی احتمالاً کنترل‌های داخلی ضعیف‌تری نسبت به شرکت‌های تدافعی داشته و تاخیر در انتشار گزارش حسابرسی در شرکت‌های اکتشافی بیشتر است. لذا هدف اصلی این تحقیق آزمون تجربی این نظریه در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است. برای سنجش نوع راهبرد تجاری از مدل رضایی و همکاران (۱۳۹۲) و برای شناسایی ضعف بااهمیت در کنترل داخلی از گزارش حسابرسان مستقل مشابه پژوهش مانسیف و همکاران (۲۰۱۲)، استفاده شده است. نمونه مورد مطالعه ۱۲۷ شرکت در بازه زمانی ۱۳۹۴ - ۱۳۹۱ است. نتایج حاصل از پژوهش بیان‌گر این است که شرکت‌های دارای راهبرد تجاری اکتشافی ضعف بااهمیت کنترل‌های داخلی در گزارش حسابرسی دارند، اما شرکت‌های با راهبرد تدافعی کمتر ضعف بااهمیت کنترل‌های داخلی دارند. با این حال در شرکت‌های اکتشافی تاخیر در گزارش حسابرسی کمتر از شرکت‌های تدافعی است. نتایج فرضیه اول و دوم حاکی از تایید نظریه سازمانی است که بیان می‌دارد راهبرد تجاری شرکت یک نشانه خوب برای ارزیابی قوت سیستم کنترل‌های داخلی است، اما در مورد فرضیه سوم این نظریه تایید نشد.

واژه‌های کلیدی: راهبرد اکتشافی، راهبرد تدافعی، ضعف‌های بااهمیت، کنترل داخلی، تاخیر حسابرسی.

طبقه‌بندی موضوعی: M41; M42; L10

مقدمه

تحقیقات نشان داده اند که افشا در مورد کنترل‌های داخلی و گزارش حسابرسی برای ذی‌نفعان محتوای اطلاعاتی دارد و شرکت‌های دارای کنترل داخلی غیر اثربخش دارای اقلام تعهدی با کیفیت پایین و در نتیجه سیستم حسابداری با کیفیت پایین می‌باشند (بتلی، نیوتن و تامسون، ۲۰۱۵). این شرکت‌ها همچنین بدهی‌های بیشتر و هزینه سرمایه بالاتر را تجربه می‌کنند (آشباق-اسکافی، کالینز، کینی و لافوند، ۲۰۰۹؛ دهالیوال، هوگان، ترزوانت و ویکینز، ۲۰۱۱؛ کیم، سانگ و ژنگ، ۲۰۱۱). قانون سارینز-آکسلی در سال ۲۰۰۲، شرکت‌ها را ملزم به انتشار گزارش کنترل‌های داخلی و حساب‌رسان را ملزم به شهادت دهی در مورد کارایی و اثربخشی کنترل‌های داخلی کرده است. در ایران نیز سازمان بورس و اوراق بهادار در سال ۱۳۹۱ و در راستای ماده ۱۸ دستورالعمل پذیرش بورس اوراق بهادار تهران، اقدام به انتشار دستورالعمل کنترل‌های داخلی برای ناشران پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران کرده است. طبق این ماده، مدیریت مسئول ارزیابی اثربخشی کنترل داخلی است و باید در مورد نتایج ارزیابی کنترل داخلی گزارش دهد. حساب‌رس مستقل شرکت نیز موظف است در خصوص استقرار و بکارگیری سیستم کنترل‌های داخلی مناسب و اثربخش توسط شرکت با توجه به چارچوب کنترل‌های داخلی اظهار نظر کند (سازمان بورس و اوراق بهادار، ۱۳۹۱).

کنترل‌های داخلی بخش مهمی از اداره یک سازمان است که شامل طرح‌ها، شیوه‌ها و روش‌های اجرایی برای دستیابی به اهداف است (آقایی، گلجاریان، نظری و اسدالهی، ۱۳۹۴). تحقیقات نشان می‌دهد که بسیاری از نارسایی‌های مهم کنترل‌های داخلی که منجر به نقاط ضعف بااهمیت کنترل داخلی خواهند شد تا زمان تجدیدارایه صورت‌های مالی عملاً به ذی‌نفعان گزارش نمی‌گردد و از آنان توسط شرکت و حساب‌رس پنهان می‌ماند (رایس و وبر، ۲۰۱۲). یکی از عوامل بالقوه موثر بر کیفیت کنترل‌های داخلی نوع راهبرد تجاری است که شرکت برای مقابله با رقبا برگزیده است. چرا که انتخاب و طراحی سازمانی راهبرد تجاری باید مرتبط به طراحی و نقاط قوت محیط کنترلی شرکت باشد (بتلی و همکاران، ۲۰۱۵). گرچه تحقیقاتی در زمینه حسابداری مدیریت مرتبط با محیط کنترل داخلی مدیریت انجام شده است، اما در زمینه حسابداری مالی و حسابرسی، دانشی محدود در زمینه راهبرد تجاری و طراحی سازمانی، فرایندهای مدیریتی و مدیریت ریسک وجود دارد. نقش راهبرد تجاری بر کیفیت کنترل‌های داخلی به موضوع ریسک‌های تجاری سازمان و رویکرد مبتنی بر ریسک در

ارزیابی کنترل‌های داخلی مرتبط می‌گردد، از این منظر تحقیقاتی اندک در دنیا انجام شده است که طرح‌ریزی سازمانی در دو حوزه راهبرد تجاری و محیط کنترلی شرکت را با هم پیوند زند. تمرکز بر راهبرد تجاری به عنوان یکی از محرکه‌های ریسک‌های درون سازمانی می‌تواند به شرکت‌ها در شناسایی ضعف‌های کنترل داخلی خود کمک کند، از این رو ارتباطی دوسویه و مستحکم بین سیستم کنترل داخلی و راهبرد تجاری شرکت برقرار است.

بتلی و همکاران (۲۰۱۵) بیان می‌دارند که دلیل اینکه شرکت‌های با استراتژی اکتشافی بیشتر با تحریف در گزارشگری مالی روبرو هستند این است که ریسک کنترلی بالاتری دارند و به خصوص آن‌ها دریافتند که درجه کیفیت کنترل‌های داخلی نقش تعدیل‌کننده‌ای در رابطه بین راهبرد تجاری و تحریفات بااهمیت در گزارشگری مالی ایفا می‌کند. محیط کنترلی این گونه شرکت‌ها خاص و بی‌ثبات‌تر است. همچنین بتلی و همکاران (۲۰۱۳) بیان می‌دارند که شرکت‌های دارای راهبرد اکتشافی بیشتر عدم تطابق با استانداردها را در گزارشگری مالی خود تجربه خواهند کرد، از این رو حسابرسی آن‌ها بیشتر با تاخیر مواجه می‌شود. به طور خلاصه می‌توان انتظار داشت که در شرکت‌های اکتشافی ضعف کنترل‌های داخلی بیشتر و کیفیت کنترل داخلی پایین‌تر از شرکت‌های تدافعی باشد. با توجه به مطالب ذکر شده هدف این تحقیق بررسی رابطه نوع راهبرد تجاری شرکت با میزان ضعف‌های بااهمیت کنترل داخلی گزارش شده توسط حسابرس می‌باشد، همچنین از آن‌جا که ضعف‌های بااهمیت بیشتر در کنترل‌های داخلی شرکت صاحبکار منجر به تاخیر در گزارشگری حسابرسی مستقل می‌گردد، رابطه نوع راهبرد تجاری با تاخیر گزارش حسابرسی مستقل هدف دیگر تحقیق حاضر است.

چارچوب نظری

میلز و اسنو (۱۹۷۸) دو نوع راهبرد تجاری شامل راهبرد اکتشافی متمایل به نوآوری و راهبرد تدافعی متمایل به کارایی معرفی می‌نمایند. شرکت‌های دارای راهبرد اکتشافی در پروژه‌های پرریسک با رشد بالا سرمایه‌گذاری می‌کنند و با مشکلات نمایندگی بیشتر مواجه می‌گردند (راجاگوپالان، ۱۹۹۷). همچنین این شرکت‌ها اقدامات تهاجمی بیشتری در استراتژی‌های اجتناب مالیاتی خود انجام می‌دهند (هیگینز، عمر و فیلیس، ۲۰۱۵)، و نظارت کمتر سخت‌گیرانه‌ای بر فرایندهای داخلی خود دارند (بتلی و همکاران، ۲۰۱۳) که در این شرکت‌ها محیط را برای رویکرد خود محور مدیریتی محیا می‌سازد، مدیران در شرکت‌های اکتشافی

ممکن است برای رسیدن به اهداف مدیریتی کنترل‌های داخلی را بیشتر نقض نمایند. در مقابل، شرکت‌های پیرو راهبرد تدافعی نظارت سخت‌گیرانه‌تر اعمال می‌کنند (همان منبع) و به نظر می‌رسد بیشتر به استقرار و اجرای اثربخش سیستم کنترل داخلی متعهد باشند.

نظریه سازمانی بیان می‌دارد که شرکت‌ها در صنعت خود از راهبردهای متفاوتی تبعیت می‌کنند، این راهبردها به ویژگی‌های شرکت بستگی دارند و خود آن‌ها هم به صورت یک ویژگی سازمانی در می‌آیند، برای مثال شرکت‌های دارای راهبرد اکتشافی نوآور (دارای مقام اول در بازار خود) با فرصت‌های بازار محصول جدید، رشد سریع، پیچیدگی شرکت، اصلاحات و تغییرات متعدد در کنترل‌های داخلی و نوسانات سودآوری شناخته می‌شوند (میلز و اسنو، ۲۰۰۳؛ بنتلی و همکاران، ۲۰۱۵). در نقطه مقابل شرکت‌هایی که از راهبرد تدافعی متمایل به کارایی پیروی می‌کنند (یعنی رهبری هزینه) بر تولید محصولات باثبات، الگوی رشد ثابت در خطوط تولید فعلی، رشد تدریجی، پیچیدگی کمتر و سودآوری باثبات و کاستن از هزینه‌ها و قیمت محصول تمرکز دارند (همان منابع).

گرچه نظریه سازمانی بیان می‌دارد که شرکت‌های اکتشافی احتمالاً کنترل‌های داخلی ضعیف‌تری نسبت به شرکت‌های تدافعی دارند که مدام توسط مقامات شرکت نقض می‌شود، با این حال ادبیات پژوهش نتایج متفاوتی نشان می‌دهد مثلاً برخی تحقیقات نشان داده است که شرکت‌های اکتشافی هم مانند شرکت‌های تدافعی برای مقابله با ریسک، کنترل‌های داخلی شدیدتر و پیچیده‌ای استقرار می‌دهند و از نوآوری‌های افراطی پرهیز می‌کنند (بوونز و آبرنتی، ۲۰۰۰؛ چنهال و موریس، ۱۹۹۵)؛ اما سایر تحقیقات نشان می‌دهند که شرکت‌های با استراتژی تدافعی کنترل‌های داخلی قوی‌تری دارند زیرا آن‌ها بر شاخص‌های عملکرد مالی کوتاه مدت اتکا می‌کنند (مثلاً کنترل‌های مرتبط با هزینه‌ها و کارایی) در حالی که شرکت‌های با استراتژی اکتشافی بر شاخص‌های مالی بلندمدت تر اتکا می‌کنند (مثلاً توسعه محصول جدید و سهم بازار) که دستیابی به آن‌ها باعث نقض اهداف کنترلی شرکت در کوتاه مدت می‌شود (بنتلی و همکاران، ۲۰۱۵؛ آبرنتی و لیلیز، ۱۹۹۵). از سوی دیگر پورتر (۲۰۰۶) (به نقل از رضایی و عازم، ۱۳۹۱) چارچوبی مفهومی پیرامون چگونگی انتخاب راهبرد تجاری در راستای انجام رقابت کارا توسط شرکت‌ها، ارائه داد. راهبردهای عمومی پورتر در حوزه رقابت بیان می‌داشت که یک شرکت باید از میان رقابت به عنوان تولیدکننده‌ای با راهبرد رهبری

کمترین هزینه در صنعت خود، یا رقابت از طریق تولید محصولات ممتاز و بی نظیر از حیث کیفیت، ویژگی‌های عینی محصول و... - یعنی راهبرد تمایز - یکی را برگزینند.

تحقیقات قبلی نشان داده اند که راهبرد تجاری یکی از عناصر مهم سیستم کنترل مدیریت (MCS^۱) می‌باشد (هنری، ۲۰۰۶؛ سیمنز، ۱۹۸۷؛ چنهال، ۲۰۰۳). ادبیات حسابداری مدیریت یکی از نقش‌های اولیه سیستم‌های کنترل داخلی را تسهیل، توسعه و پیاده سازی راهبردهای تجاری می‌داند (ایتزر، لارکر و راجان، ۱۹۹۷). کنترل داخلی بخش مهمی از مدیریت یک سازمان است. بخشی که شامل برنامه‌ها، روش‌ها و رویه‌های مورد استفاده سازمان در دستیابی به رسالت وجودی و اهداف خرد و کلان است (استاندارد کنترل داخلی دولت فدرال، ۱۹۷۷، به نقل از بنتلی و همکاران، ۲۰۱۳).

از آن‌جا که بیشتر تصمیمات مدیریت با اتکاء بر اطلاعات مالی حاصل از سیستم حسابداری می‌باشد؛ وجود سیستم کنترل داخلی قوی قابلیت اتکای اطلاعات حسابداری را که مبنای اتخاذ اینگونه تصمیمات است برای مدیریت بالاتر می‌برد. همچنین کنترل‌های داخلی قوی بر نحوه رسیدگی حساب‌رسان نیز تأثیرگذار می‌باشد. هر اندازه کنترل‌های داخلی قوی باشند خطر تحریف با اهمیت کاهش یافته و در نتیجه خطر حسابرسی نیز کاهش می‌یابد، با کاهش خطر حسابرسی مدت زمان مورد نیاز برای رسیدگی‌های حسابرسی هم کاهش می‌یابد (حاجیها، ۱۳۸۹).

تنوری اقتضایی شالوده بحث اثربخشی سیستم‌های مدیریت سازمان است (چنهال، ۲۰۰۳؛ دنت، ۱۹۹۰). بر اساس این تیوری طراحی مناسب سیستم کنترل داخلی بسیار حایز اهمیت است، چرا که بر اساس آن می‌توان سیستم‌های مدیریتی مناسب را بر اساس شرایط محیطی، فن‌آوری‌ها، اندازه شرکت، ساختار شرکت، راهبردهای تجاری، و در نهایت فرهنگ سازمانی شکل داد و طرح‌ریزی نمود (چنهال، ۲۰۰۳، بنتلی و همکاران، ۲۰۱۵). بر اساس رویکرد اقتضایی در سازمان راهبرد تجاری یکی از عناصر مهم برای طرح‌ریزی کنترل‌های داخلی در یک شرکت است (آبرنتی و لیلیز، ۱۹۹۵؛ آگبجول و جوکیپی، ۲۰۰۹). البته چنهال (۲۰۰۳) معتقد است که مسیر راهبردی انتخاب شده توسط یک سازمان بر اساس رویکرد اقتضایی نشان می‌دهد که سیستم‌های مدیریتی خاص یک شرکت، راهبرد تجاری خاصی هم می‌طلبد و هر راهبردی برای هرگونه شرکتی مناسب ندارد، پس می‌توان انتظار داشت که راهبرد تجاری

شرکت مستقیماً با کیفیت سیستم کنترل داخلی شرکت ارتباط دارد از سوی دیگر به دلیل نیاز به برنامه حسابرسی متفاوت برای هر نظام سازمانی انتخاب نوع راهبرد تجاری خاص تاخیر در گزارشگری حسابرسی را نیز تحت تاثیر قرار می‌دهد.

همان گونه که در بخش‌های پیشین تبیین شد، صریح‌ترین دسته‌بندی برای راهبردهای تجاری دسته بندی میلز و اسنو (۲۰۰۳) است که براساس سرعت تغییر آمیخته محصولات (تنوع و ترکیب محصولات و خدمات شرکت) توسط شرکت، می‌باشد. از این منظر، سه گروه شرکت در یک صنعت وجود دارند: در یک سوی طیف شرکت‌هایی که سریعاً و به تکرار می‌توانند آمیخته محصول خود را تغییر دهند (شرکت‌های اکتشافی)، و در سوی دیگر طیف شرکت‌هایی که به تدریج و آرام و به ندرت آمیخته محصولات خود را تغییر می‌دهند (شرکت‌های تدافعی)، و در اواسط این طیف نیز شرکت‌هایی قرار دارند که آن‌ها را تحلیل‌گر می‌نامیم که نه آن‌چنان نوآوری محور هستند چون اکتشافی‌ها و نه آنقدر بر اساس کارایی هزینه هستند چون تدافعی‌ها و دورگه محسوب می‌شوند یعنی در بازار رقابت می‌کنند، اما از ویژگی‌های هر دو راهبرد بسته به وضعیت خود تا حدودی تبعیت می‌کنند (بتلی و همکاران، ۲۰۱۵). البته ادبیات مربوط به راهبرد تجاری، دو راهبرد را که در دو سوی طیف هستند چالش برانگیز می‌شمرد و در تحقیقات مورد آزمون قرار می‌دهد (فیشر، ۱۹۹۵). در این تحقیق نیز دو راهبرد اکتشافی و تدافعی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران با نقاط ضعف کنترل‌های داخلی آزمون شده است. ساختار کنترلی شرکت‌های اکتشافی عموماً غیرمتمرکز و انعطاف پذیر است تا آماده تطابق دادن با تغییرات بازار باشد. میلز و اسنو (۲۰۰۳) معتقدند سیستم‌های کنترلی این شرکت‌ها بیشتر بر رصد کردن فعالیت‌های برون سازمانی متمرکز است تا فرصت‌های جدید را دریابند. ساختار آن‌ها پیچیده اما انعطاف پذیر است و افراد تیم پروژه‌های مختلف با هم تداخل دارند و بیشتر بر هدف و رسیدن به نوآوری متمرکز هستند (چنهال، ۲۰۰۳). این ساختار غیر متمرکز ریسک پذیری و خلاقیت مدیران را بالاتر می‌برد. این شرکت‌ها کنترل‌های رسمی را بر رفتار کارکنان خود به حداقل می‌رسانند چرا که سیستم کنترلی باید بر نتایج نظارت نماید و نه بر رفتارها.

برعکس ساختار کنترلی شرکت‌های تدافعی عموماً متمرکز بوده و در حداکثرسازی اثربخشی سخت گیرانه است. این سیستم‌ها انعطاف کمتری دارند و بر رفتار افراد سازمان تمرکز نموده و رسمیت بیشتری دارند و مستقیماً بر حوزه‌های مشکل تمرکز دارد (چنهال، ۲۰۰۳). میلز

و اسنو (۲۰۰۳) معتقدند سیستم‌های کنترلی شرکت‌های تدافعی بیشتر بر کنترل‌های هزینه‌ای و استانداردهای حاکم بر فرایندهای عملیاتی تمرکز می‌نماید. از این رو انتظار می‌رود در ارزیابی حسابرس از سیستم کنترل‌های داخلی، شرکت‌های اکتشافی نسبت به شرکت‌های تدافعی ضعف‌های بااهمیت بیشتری گزارش گردد.

پیشینه تحقیق

کینی و مک دنیل، (۱۹۸۹) دریافتند که شرکت‌ها با راهبر اکتشافی کنترل‌های ضعیف‌تری استقرار می‌دهند تا فرصت بیشتری برای گزارش‌گری گمراه‌کننده داشته باشند و تجدید آرایه ارقام مالی اغلب این امکان را بهتر فراهم می‌سازد.

بنتلی و همکاران (۲۰۱۳) در تحقیق خود دریافتند که شرکت‌های اکتشافی با احتمال بالاتری تجدید آرایه و دعاوی حقوقی را تجربه می‌کنند، آن‌ها هم‌چنین حق‌الزحمه حسابرسی بالاتری به خاطر انگیزه‌ها و فرصت‌های بیشتر برای تحریفات بااهمیت در گزارش‌گری مالی خود دارند. شرکت‌های دارای راهبرد اکتشافی در پروژه‌های پرریسک با رشد بالا سرمایه‌گذاری می‌کنند و با مسایل نمایندگی بیشتر مواجه می‌گردند (راجاگوپالان، ۱۹۹۷) و بنابراین تحریفات گزارش‌گری مالی بیشتری خواهند داشت که نیازمند فعالیت‌های حسابرسی بیشتری خواهد بود (بنتلی، عمر و شارپ، ۲۰۱۳). این به معنای هزینه‌های حسابرسی و تاخیر حسابرسی بالاتر خواهد بود.

بنتلی و همکاران (۲۰۱۵؛ ۲۰۱۷) رابطه بین راهبرد تجاری اکتشافی و ضعف‌های افشا شده کنترل‌های داخلی توسط حسابرس را بررسی کردند، و رابطه مثبت یافتند هم‌چنین آن‌ها دریافتند که در این شرکت‌ها نسبت به آن‌هایی که راهبرد تدافعی را دنبال می‌کنند، گزارش ارزیابی کنترل‌های داخلی توسط حسابرس با تاخیر بیشتری منتشر می‌گردد.

حبیب و حسن (۲۰۱۷) اثر نوع استراتژی شرکتی و ریسک سقوط آتی قیمت سهام را بررسی نموده و دریافتند که در شرکت‌هایی که راهبرد تدافعی دارند این ریسک کاهش و در شرکت‌های با راهبرد اکتشافی افزایش می‌یابد، هم‌چنین عدم تقارن اطلاعاتی این ریسک را برای شرکت‌های اکتشافی افزایش می‌دهد.

چن، اشلمان و سویلیو (۲۰۱۷) در تحقیقی با عنوان راهبرد تجاری، بی‌نظمی‌های گزارشگری مالی و تلاش حسابرسی به این نتیجه رسیدند که شرکت‌هایی که راهبرد رهبری هزینه را دنبال می‌کنند احتمال این که در گزارش حسابرسی خود بند ابهام در تداوم فعالیت دریافت کنند، نسبت به شرکت‌های با راهبرد تمایز بیشتر است. هم‌چنین این شرکت‌ها با احتمال بیشتری گزارش نقاط ضعف کنترل داخلی دریافت خواهند کرد.

در ایران برخی تحقیقات مرتبط ارائه می‌گردد. قاسمی و ابراهیمی (۱۳۸۶) به بررسی آثار به‌کارگیری راهبردهای رقابتی مناسب بر کارایی شرکت‌های تجاری ایران پرداختند. بر مبنای این بررسی، راهبرد رهبری هزینه، بیشترین تأثیر را در کارایی شرکت‌های ایرانی داشته و پس از آن راهبردهای بهترین شیوه هزینه کردن، تمایز و تمرکز به ترتیب اولویت‌های بعدی را کسب کردند.

رضایی و عازم (۱۳۹۱) در تحقیقی به بررسی تأثیر شدت رقابتی و راهبرد تجاری بر رابطه بین اهرم مالی و عملکرد شرکت‌ها پرداختند. برای این منظور، نمونه‌ای متشکل از ۱۳۵ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، طی دوره زمانی ۱۳۸۸-۱۳۸۱ مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داد که ارتباط منفی بین اهرم مالی و عملکرد شرکت‌ها وجود دارد. این یافته ابر وجود اثرات متغیرهای تعدیلگر شدت رقابت در صنعت و راهبرد تجاری، بر رابطه بین اهرم مالی و عملکرد شرکت تأکید می‌نماید.

رضایی، محسنی و رایقی (۱۳۹۲) در پژوهشی دیگر به بررسی تأثیر عمر دارایی و راهبردهای تجاری بر رابطه بین رشد دارایی‌ها و نرخ بازده خالص دارایی‌های عملیاتی شرکت‌ها پرداختند؛ نمونه‌ای متشکل از ۸۶ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، طی دوره زمانی ۱۳۸۵-۱۳۸۹ مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داد که رابطه معنی‌داری بین عمر دارایی‌ها و عملکرد عملیاتی شرکت‌ها وجود دارد. ضمناً متغیرهای عمر دارایی‌ها و راهبردهای تجاری، بر رابطه بین رشد دارایی‌ها و عملکرد شرکت‌ها موثر می‌باشند. هم‌چنین تأثیر رشد دارایی در شرکت‌های دارای دارایی‌های قدیمی از شدت بیشتری برخوردار بود. تأثیر رشد دارایی در شرکت‌های پیر و راهبرد تمایز محصول منفی بود.

تانی و محب‌خواه (۱۳۹۳) به بررسی رابطه بین استراتژی کسب و کار با کیفیت سود و بازده سهام در ۹۹ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی دوره زمانی ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۱

پرداختند. نتایج نشان داد که میزان مدیریت سود در شرکت‌های تدافعی نسبت به شرکت‌های تهاجمی (پیشگام) بیشتر است. همچنین، نتایج بیانگر آن است که محیط اقتصادی بر رابطه بین راهبردهای تجاری شرکت و کیفیت سود آن موثر می‌باشد.

حاجیها (۱۳۹۶) به بررسی راهبرد تجاری تدافعی و اکتشافی، عدم تقارن اطلاعاتی و ریسک سقوط قیمت سهام پرداخت. به منظور دستیابی به هدف پژوهش تعداد ۱۱۱ شرکت از بین شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۹۳۱ الی ۱۹۳۴ به عنوان نمونه آماری انتخاب گردید. نتایج پژوهش وی نشان می‌دهد که راهبرد تجاری اکتشافی ریسک سقوط سهام را افزایش می‌دهد؛ در حالی که راهبرد تدافعی این ریسک را کاهش خواهد داد. همچنین در شرایط وجود عدم تقارن اطلاعاتی شدید راهبرد اکتشافی بیش از پیش باعث افزایش ریسک سقوط سهام خواهد شد.

فرضیه‌های تحقیق

با توجه به مبانی نظری ارائه شده سه فرضیه در این تحقیق بررسی می‌گردد:

۱. بین راهبرد تجاری اکتشافی و گزارش نقاط ضعف بااهمیت کنترل داخلی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد.
۲. بین راهبرد تجاری تدافعی و گزارش نقاط ضعف بااهمیت کنترل داخلی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه منفی و معنی‌داری وجود دارد.
۳. شرکت‌های دارای راهبرد اکتشافی نسبت به شرکت‌های با راهبرد تدافعی، تاخیر حسابرسی بیشتری دارند.

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نظر هدف، پژوهشی کاربردی و از لحاظ روش انجام پژوهش توصیفی-همبستگی است. همچنین، به دلیل اینکه داده‌های مورد استفاده، اطلاعات واقعی و تاریخی است، می‌توان آن را از نوع پس‌رویدادی (گذشته‌نگر) طبقه‌بندی کرد.

جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری پژوهش شرکت‌هایی است که حداقل از ابتدای سال مالی ۱۳۹۱ در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته شده و تا پایان سال مالی ۱۳۹۴ در آن حضور داشته و از ویژگی‌های زیر برخوردار باشند: (۱) برای رعایت امکان مقایسه پذیری، همسانی تاریخ گزارشگری و حذف اثرات فصلی دوره مالی آن‌ها منتهی به ۲۹ اسفند باشد. (۲) در طی دوره مورد بررسی (۱۳۹۱-۱۳۹۴) تغییر فعالیت یا تغییر سال مالی نداشته باشند. (۳) اطلاعات آن‌ها در دسترس باشد. (۴) جزو شرکت‌های مالی (مانند بانک‌ها، مؤسسات مالی) و شرکت‌های سرمایه‌گذاری و شرکت‌های واسطه‌گری مالی و بیمه نباشد. با مدنظر قراردادن این محدودیت‌ها تعداد ۱۲۷ شرکت برای انجام آزمون فرضیه‌های پژوهش انتخاب شدند.

نحوه گردآوری اطلاعات

برای فراهم کردن اطلاعات شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران از منابع مختلفی از جمله سایت اطلاع‌رسانی بورس اوراق بهادار تهران و نرم‌افزار ره‌آوردنوبین استفاده شده است. برای تحلیل داده‌ها نیز از نرم‌افزار ایوبوز نسخه ۸ استفاده گردید.

مدل پژوهش

برای آزمون فرضیه‌های اول و دوم پژوهش از مدل (۱) و برای آزمون فرضیه سوم از مدل (۲) و (۳) برگرفته از پژوهش بتلی و همکاران (۲۰۱۵)، حاجیها و محمدحسین نژاد (۱۳۹۴)، و محمدرضایی و صالح (۲۰۱۶) استفاده شده است:

$$MW_{it} = \beta_0 + \beta_1 STRATEGY_{it} + \beta_2 LNASSETS_{it} + \beta_3 LEVERAGE_{it} + \beta_4 ROA_{it} + \beta_5 LOSS_{it} + \beta_6 BIG_{it} + \beta_7 AUDIT_{it} + \beta_8 OPINION_{it} + \beta_9 B\_IND_{it} + \beta_{10} DUALITY_{it} + \varepsilon_{it}$$

مدل (۱)

$$ARL_{it} = \beta_0 + \beta_1 STRATEGY_{it} + \beta_2 LNASSETS_{it} + \beta_3 LEVERAGE_{it} + \beta_4 ROA_{it} + \beta_5 LOSS_{it} + \beta_6 BIG_{it} + \beta_7 AUDIT_{it} + \beta_8 OPINION_{it} + \beta_9 B\_IND_{it} + \beta_{10} DUALITY_{it} + \varepsilon_{it}$$

مدل (۲)

$$\text{LNARL}_{it} = \beta_0 + \beta_1 \text{STRATEGY}_{it} + \beta_2 \text{LNASSETS}_{it} + \beta_3 \text{LEVERAGE}_{it} + \beta_4 \text{ROA}_{it} + \beta_5 \text{LOSS}_{it} + \beta_6 \text{BIG}_{it} + \beta_7 \text{AUDITT}_{it} + \beta_8 \text{OPINION}_{it} + \beta_9 \text{B\_IND}_{it} + \beta_{10} \text{DUALITY}_{it} + \varepsilon_{it}$$

مدل (۳)

تعریف عملیاتی متغیرها

متغیر وابسته

در فرضیه نخست و دوم، ضعف بااهمیت در کنترل داخلی (MW_{it}) متغیر وابسته است. برای سنجش ضعف در کنترل داخلی از نقاط ضعف بااهمیت کنترل‌های داخلی استفاده می‌گردد که از گزارش حسابرسان مستقل بدست می‌آید. طبق چک لیست کنترل‌های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی مصوب سازمان بورس و اوراق بهادار از سال ۱۳۹۱ به بعد حسابرس شرکت مکلف شده است کنترل‌های داخلی شرکت را بررسی نموده و مواردی که حاکی از عدم رعایت یا عدم اجرای مطلوب کنترل‌های داخلی می‌باشد را در گزارش حسابرسی افشا کند. با توجه به اینکه در گزارش حسابرسی تنها نقاط ضعف بااهمیت کنترل‌های داخلی شرکت به عنوان بند شرط ارائه می‌گردد و از ارائه همه نقاط ضعف که حسابرس قبلاً در نامه مدیریت گزارش کرده پرهیز می‌گردد، لذا در تحقیق حاضر همه بندهای شرط مربوط به ضعف‌های کنترل‌های داخلی به عنوان نقاط ضعف بااهمیت تلقی می‌گردد. بنابراین، تمرکز پژوهش حاضر بر بندهای ذیل مسئولیت‌های قانونی گزارش حسابرسی شرکت‌ها می‌باشد. از این رو، مشابه با پژوهش مانسیف و همکاران (۲۰۱۲)، اگر شرکت حداقل یک ضعف در سیستم کنترل‌های داخلی داشته باشد عدد ۱ و در غیر اینصورت مقدار آن صفر خواهد بود.

تأخیر گزارش حسابرسی (ARL_{it}) در فرضیه سوم متغیر وابسته است که برابر است با اختلاف در تعداد روزهای بین پایان سال مالی شرکت تا روزی که حسابرس مستقل گزارش حسابرسی را امضا می‌کند (محمدرضایی و همکاران، ۲۰۱۶، حاجیها و رفیعی، ۱۳۹۳). همچنین در این پژوهش مشابه با پژوهش سعید، زلایلا و نوسیا (۲۰۱۵) از معیار LNARL نیز برای اندازه‌گیری تأخیر گزارش حسابرسی استفاده شده است. این متغیر برابر است با لگاریتم طبیعی تأخیر گزارش حسابرسی، و از اطمینان بیشتری در ارائه نتایج برخوردار است (صالحی، اورادی و سالاری فورگ، ۱۳۹۵).

متغیر مستقل

نوع راهبرد تجاری شرکت متغیر مستقل است. به منظور تفکیک راهبردهای تجاری شرکت‌ها، به پیروی از تحقیق رضایی و همکاران (۱۳۹۲) و رضایی و عازم (۱۳۹۱) دو شاخص شامل "توانایی کسب حاشیه سود" و "نسبت گردش حساب‌ها و اسناد دریافتی" استفاده شده است. شاخص اول از طریق نسبت سود ناخالص به فروش کل و شاخص دوم از نسبت فروش کل به میانگین حساب‌ها و اسناد دریافتی اندازه‌گیری می‌شود. از طریق سنجش این دو نسبت راهبرد تجاری شرکت با یک متغیر مجازی تبیین می‌گردد (رضایی و همکاران، ۱۳۹۲).

شرکت‌هایی که راهبرد تدافعی را دنبال می‌کنند، از نظر ویژگی‌های اصلی با راهبرد کاهش هزینه هم‌خوانی دارند، زیرا می‌کوشند تا از طریق به حداقل رساندن هزینه‌های تولید، توزیع و فروش، قیمت تمام شده محصول خود را نسبت به رقبای تا حد امکان کاهش دهند و با افزایش حجم فروش و استفاده از مزیت صرفه‌جویی به مقیاس سهم بیشتری از بازار را برای خود اختصاص دهند. لذا این شرکت‌ها سود خالص کمتری در مقایسه با فروش دارند. اما تلاش می‌کنند سود خود را با افزایش تعداد فروش بالا ببرند. بنابراین این شرکت‌ها گردش حساب‌های دریافتی بالاتر و حاشیه سود کمتری خواهند داشت.

در مقابل شرکت‌های اکتشافی با راهبرد تمایز انطباق دارند زیرا این شرکت‌ها با افزایش کیفیت محصول خود و متمایز ساختن آن از محصول رقبا و خصوصاً ایجاد نوآوری و تمایز در محصول سعی می‌کنند حاشیه سود بالا و دلخواهی برای خود فراهم سازند. بنابراین انتظار می‌رود شرکت‌های با راهبرد تدافعی دارای نسبت گردش حساب‌های دریافتی بیشتر و به طور همزمان حاشیه سود کمتر باشند تا بقای خود را با سود کم اما فروش زیاد تضمین نموده و تدافعی ظاهر شوند و برعکس شرکت‌های با راهبرد اکتشافی دارای حاشیه سود بالاتر و به طور همزمان نسبت گردش حساب‌ها و اسناد دریافتی کمتری می‌باشند (رضایی و عازم، ۱۳۹۱؛ رضایی و همکاران، ۱۳۹۲). هر دو نسبت برای همه مشاهدات (سال-شرکت) محاسبه گردید، سپس به مقادیر بالای میانگین نمونه مقدار ۱ و مقادیر زیر آن عدد ۰ اختصاص یافت. برای استراتژی اکتشافی همزمان نسبت حاشیه سود بالا (مقادیر ۱ برای این نسبت) و نسبت گردش حساب‌های دریافتی پایین (مقادیر ۰) جستجو شد و شرکت‌های دارای این ویژگی به طور همزمان در گروه راهبرد اکتشافی دسته‌بندی شدند. در مورد راهبرد تدافعی نیز دو شرط

همزمان نسبت گردش حساب‌های دریافتی بالا (مقدار ۱) و نسبت حاشیه سود پایین (مقدار ۰) در کل نمونه بررسی شد و شرکت‌های دارای این دو شرط همزمان، در گروه راهبرد تدافعی طبقه بندی شدند. سایر شرکت‌ها نیز در گروه میانه رویا تحلیلگر دسته بندی می گردند که راهبرد خاصی را دنبال نمی کنند و ممکن است خصوصیتی از راهبرد تدافعی و خصوصیات دیگری از راهبرد اکتشافی را همزمان داشته باشند و مقدار ۰ می گیرند.

متغیرهای کنترلی

اندازه شرکت ($LNASSETS_{it}$): برابر است با لگاریتم ارزش دفتری مجموع دارایی‌های شرکت.

اهرم مالی ($Leverage_{it}$): برابر است با جمع بدهی‌های شرکت تقسیم بر جمع دارایی‌های شرکت.

بازده دارایی‌ها (ROA_{it}): برابر است با سود خالص تقسیم بر جمع دارایی‌های شرکت.

زیان ($LOSS_{it}$): برابر است با یک اگر شرکت زیان گزارش کرده باشد، در غیر این صورت مقدار صفر را می گیرد.

اندازه حسابرس (BIG_{it}): برابر است با یک اگر حسابرس مستقل انتخاب شده برای حسابرسی صورت‌های مالی شرکت، سازمان حسابرسی (به عنوان بزرگ‌ترین موسسه حسابرسی) باشد و در غیر این صورت صفر است.

دوره تصدی حسابرس ($AUDIT_{it}$): برابر است با تعداد سال‌هایی است که شرکت توسط موسسه حسابرسی معینی حسابرسی می شود (سعید و همکاران، ۲۰۱۵). برای حداقل نمودن تأثیرات هرگونه خطای اندازه گیری مبنای سال اندازه گیری دوره تصدی از ۳ سال قبل از شروع دوره تحقیق در نظر گرفته شده است.

نوع اظهار نظر حسابرس ($OPINION_{it}$): بهتر است OP مقدار یک را اتخاذ می کند اگر گزارش حسابرسی برای صورت‌های مالی شرکت، تعدیل شده (مشروط، مردود و عدم اظهار نظر) باشد و در غیر این صورت صفر خواهد بود (همان منبع).

استقلال هیئت مدیره (B_IND_{it}): برابر است درصد اعضای غیرموظف هیئت مدیره.

دومسئولیتی بودن مدیرعامل (DUALITY_{it}): برابر است با یک، اگر مدیرعامل شرکت هم‌زمان نقش ریاست هیئت‌مدیره را ایفا کند و در غیر این صورت صفر خواهد بود.

یافته‌های پژوهش

آمار توصیفی متغیرهای پژوهش به شرح زیر است:

نگاره (۱): توصیف داده‌های پژوهش

نام متغیر	میانگین	انحراف معیار	واریانس	چولگی	کشیدگی
لگاریتم طبیعی تأخیر گزارش حسابرسی	۴/۲۵۱۷۹	۰/۳۸۹۸۸۷	۰/۱۵۲	-۰/۶۲۵	-۰/۲۶۴
تأخیر گزارش حسابرسی	۷۵/۳۵۰۴	۲۶/۲۲۴۸۳	۶۸۷/۷۴۲	-۰/۰۱۱	-۰/۹۳۹
اندازه شرکت	۱۳/۸۶۲۵۹	۱/۵۰۱۶۹۲	۲/۲۵۵	۰/۶۰۶	۱/۰۳۶
اهرم مالی	۰/۶۵۸۱۶	۰/۲۹۲۹۰۳	۰/۰۸۶	۱/۱۲۴	۳/۱۷۹
نرخ بازده دارایی	۰/۱۶۰۲۷	۰/۲۱۹۲۶۲	۰/۰۴۸	۱/۴۵۸	۲/۸۴۲
دوره تصدی حسابرس	۲/۷۲۹۹۳	۱/۶۵۳۷۷۵	۲/۷۳۵	۰/۸۳۵	-۰/۰۵۶
استقلال هیأت‌مدیره	۰/۶۳۳۶۹	۰/۱۹۶۳۰۳	۰/۰۳۹	-۰/۸۸۹	-۰/۳۵۱

فراوانی متغیر ضعف با اهمیت در کنترل داخلی: ۲۴۵ مشاهده؛ فراوانی متغیر راهبرد اکتشافی: ۱۷۲ مورد؛ فراوانی متغیر راهبرد تدافعی: ۹۰ مورد؛ فراوانی متغیر زیان: ۵۷ مورد؛ فراوانی متغیر اندازه حسابرس: ۹۶ مورد؛ فراوانی متغیر نوع اظهارنظر حسابرس: ۲۸۳ مورد؛ فراوانی متغیر دو مسئولیتی مدیرعامل: ۴۸ مورد.

طبق اطلاعات نگاره (۱) میانگین مربوط به شاخص تأخیر گزارش حسابرسی برابر ۷۵/۳۵ است که نشان می‌دهد فاصله پایان سال مالی و تاریخ انتشار گزارش حسابرسی به طور متوسط در شرکت‌های مورد بررسی ۷۵ روز است. میانگین برای اندازه شرکت، اهرم مالی و نرخ بازده دارایی به ترتیب ۱۳/۸۶، ۰/۶۵، و ۰/۱۶ است. همچنین بررسی آماره انحراف معیار نشان از پراکندگی بیشتر متغیر تأخیر در گزارش حسابرسی نسبت به لگاریتم طبیعی تأخیر (۲۶/۲۲) در مقابل (۰/۳۸) در شرکت‌های مورد بررسی است. تفاوت میانگین و انحراف معیار لگاریتم طبیعی تأخیر گزارش حسابرسی، تأخیر گزارش حسابرسی و اندازه شرکت نسبتاً بالاست که بیانگر پراکندگی بالای داده‌های این متغیرها در نمونه مورد بررسی است. تأخیر در گزارش حسابرسی با ۰/۰۱۱- چولگی به چپ داشته و از بین سایر متغیرهای پژوهش به جز استقلال هیأت‌مدیره و لگاریتم تأخیر همه چولگی به راست دارند. در بین متغیرها، تأخیر حسابرسی کمترین چولگی و بیشترین تقارن را داراست. برای توزیعی با کشیدگی به سمت مقادیر بالاتر چولگی مثبت و

برای توزیعی با کشیدگی به سمت مقادیر کوچکتر مقدار چولگی منفی است. در بین متغیرهای تحقیق تاخیر و لگاریتم تاخیر حسابرسی مقدار کشیدگی منفی دارا هستند و بنابراین منحنی فراوانی آن‌ها پهن است. همچنین ۲۴۵ مشاهده (سال شرکت) از کل مشاهدات (۵۰۸ سال شرکت) در گزارش حسابرسی ضعف بااهمیت داشته اند (حدود ۴۸ درصد از نمونه مورد بررسی). از کل نمونه ۱۷۲ مورد از راهبرد اکتشافی (۳۹ درصد) و ۹۰ مورد از راهبرد تدافعی (۱۸ درصد) پیروی نموده و بقیه مشاهدات حاکی از وجود راهبردمیانه رو یا تحلیلگر است (حدود ۳۴ درصد). کشیدگی معیاری از بلندی منحنی در نقطه ماکزیمم است. کشیدگی مثبت یعنی بلندی توزیع مورد نظر از توزیع نرمال بالاتر و کشیدگی منفی نشانه پایین تر بودن بلندی از توزیع نرمال است. در نگاره (۲) ضرایب همبستگی بین متغیرهای پژوهش ارایه می شود:

نگاره (۲): ضرایب همبستگی بین متغیرهای پژوهش

دو مسئولیتی بودن	استقلال حسابرس	نوع اظهار نظر	دوره تصدی حسابرس	اندازه حسابرس	زیان	بازده دارایی	اهرم مالی	اندازه شرکت	راهبرد تدافعی	راهبرد اکتشافی	ضعف کنترل داخلی
۰/۰۳۳	۰/۰۷۸	۰/۰۷۷	-۰/۰۶۰	-۰/۱۵۴	۰/۱۲۶	۰/۱۶۸	۰/۰۶۲	-۰/۰۸۴	۰/۱۰۷	-۰/۱۲۶	۱
۰/۰۵۵	۰/۱۷۵	-۰/۰۸۵	۰/۱۱۳	۰/۱۸۵	-۰/۲۰۵	۰/۲۰۸	-۰/۲۶۰	۰/۱۷۴	-۰/۳۰۰	۱	راهبرد اکتشافی
۰/۰۱۹	-۰/۰۷۸	۰/۰۶۴	-۰/۰۵۰	-۰/۰۲۳	۰/۰۷۵	-۰/۰۹۷	۰/۱۰۳	-۰/۱۴۰	۱		راهبرد تدافعی
۰/۰۵۰	-۰/۰۴۱	-۰/۰۷۳	۰/۱۰۶	۰/۱۱۱	-۰/۱۲۸	۰/۱۰۲	-۰/۱۰۶	۱			اندازه شرکت
۰/۰۰۷	-۰/۱۳۲	۰/۰۲۵	-۰/۰۴۸	-۰/۰۷۱	۰/۲۷۸	-۰/۱۳۸	۱				اهرم مالی
-۰/۰۹۲	۰/۱۱۲	-۰/۰۷۶	-۰/۰۶۵	-۰/۰۴۷	-۰/۰۴۳	۱					بازده دارایی
۰/۰۲۱	-۰/۰۶۷	-۰/۰۵۳	-۰/۰۱۷	-۰/۰۳۱	۱						زیان

دو مسئولیتی بودن	استقلال حسابرس	نوع اظهار نظر	دوره تصدی حسابرس	اندازه حسابرس	زیان	بازده دارایی	اهرم مالی	اندازه شرکت	راهبرد تدافعی	راهبرد آکشافی	ضعف کنترل داخلی	
-۰/۰۰۷	-۰/۰۷۴	-۰/۰۵۴	۰/۵۷۵	۱								اندازه حساب رس
-۰/۰۸۶	-۰/۰۱۲	-۰/۰۷۴	۱									دوره تصدی حساب رس
۰/۰۱۶	۰/۰۳۹	۱										نوع اظهار نظر
-۰/۰۳۰	۱											استقلال حساب رس
۱												دو مسئولیتی بودن

با توجه به ضعیف بودن همبستگی بین متغیرهای مستقل و متغیرهای کنترلی می‌توان نتیجه گرفت که مشکل هم‌خطی در معادلات رگرسیونی مربوط به فرضیه‌های پژوهش وجود ندارد.

آزمون اف لیمر و آزمون هاسمن

قبل از آزمون فرضیه‌های پژوهش اقدام به بررسی همگن یا ناهمگن بودن داده‌ها با استفاده از آزمون اف - لیمر می‌کنیم. سپس با استفاده از آزمون هاسمن اقدام به تعیین اثرات ثابت یا تصادفی می‌کنیم:

تکانه (۳): نتایج آزمون‌های اف - لیمر و هاسمن

آزمون اف - لیمر				
فرض صفر	مدل آزمون	آماره آزمون	سطح معنی داری	نتیجه آزمون
عرض از مبدأ تمامی مقاطع با هم یکسان است.	فرضیه اول	۲/۷۰۵۸۶۰	۰/۰۰۰۰	عدم پذیرش (تابلویی)
	فرضیه دوم	۲/۶۴۴۸۴۴	۰/۰۰۰۰	عدم پذیرش (تابلویی)
آزمون هاسمن				
تفاوت در ضرایب نظام مند نیست.	فرضیه اول	۱۴/۵۲۴۳۸۱	۰/۱۵۰۴	پذیرش (اثرات تصادفی)
	فرضیه دوم	۱۲/۴۵۲۷۴۶	۰/۲۵۵۹	پذیرش (اثرات تصادفی)

با توجه به سطح معنی داری به دست آمده از آزمون اف - لیمر مقاطع مورد بررسی ناهمگن و دارای تفاوت‌های فردی نبوده بنابراین استفاده از روش داده‌های تابلویی برای مدل فرضیه‌های پژوهش مناسب است.

با توجه به سطح معنی داری به دست آمده از آزمون هاسمن استفاده از اثرات ثابت و تصادفی در جدول ارایه شده است.

آزمون فرضیه اول

نتایج حاصل از آزمون فرضیه اول به شرح زیر است:

تکانه (۴): نتایج حاصل از آزمون فرضیه اول

نام متغیر	ضریب	انحراف استاندارد	آماره t	سطح معنی داری	آماره همخطی
مقدار ثابت	-۰/۲۰۱۴۶۶	۰/۵۰۷۴۱۶	-۰/۳۹۷۰۴۴	۰/۶۹۱۵	
راهبرد اکتشافی	۰/۱۶۲۱۰۸	۰/۰۷۳۷۹۶	۲/۱۹۶۶۹۶	۰/۰۲۸۶	۱/۲۱۴
اندازه شرکت	۰/۰۶۶۴۸۵	۰/۰۳۵۲۰۴	۱/۸۸۸۵۷۵	۰/۰۵۹۷	۱/۰۶۷
اهرم مالی	۰/۱۲۲۴۲۷	۰/۱۰۸۲۶۴	۱/۱۳۰۸۲۶	۰/۲۵۸۸	۱/۱۵۰
نرخ بازده دارایی	-۰/۲۴۱۷۱۳	۰/۱۳۴۱۸۱	-۱/۸۰۱۳۹۸	۰/۰۷۲۴	۱/۲۹۴
زیان	۰/۱۱۰۹۶۲	۰/۰۸۶۲۸۸	۱/۲۸۵۹۳۹	۰/۱۹۹۲	۱/۳۲۷
اندازه حسابرسان	۰/۱۸۰۰۰۸	۱/۱۳۴۰۵۶	-۱/۳۴۲۷۸۵	۰/۱۸۰۱	۱/۵۵۴

نام متغیر	ضرب	انحراف استاندارد	آماره t	سطح معنی داری	آماره همخطی
دوره تصدی حسابرس	-۰/۰۰۰۵۵۹	۰/۰۱۷۴۶۱	-۰/۰۳۲۰۰۶	۰/۹۷۴۵	۱/۵۲۹
نوع اظهار نظر حسابرس	-۰/۰۸۱۱۵۵	۰/۰۶۰۵۵۶	-۱/۳۴۰۱۸۰	۰/۱۸۰۹	۱/۰۳۵
استقلال هیأت مدیره	-۰/۳۱۲۲۲۱	۰/۳۰۴۸۸۰	-۱/۰۲۴۰۷۸	۰/۳۰۶۴	۱/۰۷۰
دو مسئولیتی بودن مدیرعامل	-۰/۰۳۱۸۲۴	۰/۰۷۹۷۷۲	-۰/۳۹۸۹۳۹	۰/۶۹۰۲	۱/۰۳۱
ضرب تعیین: ۰/۵۱۴۱۲۰	ضرب تعیین: ۰/۳۳۷۲۱۷	آماره آزمون: ۲/۹۰۶۲۱۴	سطح معنی داری: ۰/۰۰۰۰۰	آماره دوربین واتسون: ۲/۲۷۶۶۷۷	

سطح معنی داری برای تک تک متغیرها و هم چنین برای کل مدل در سطح اطمینان ۹۵ درصد محاسبه شده است. با توجه به ضریب تعیین مدل می توان ادعا کرد که حدود ۵۱/۴۱ درصد از تغییرات متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل و کنترل توضیح داده می شود. خودهمبستگی نقض یکی از فرض های استاندارد الگوی رگرسیون است و از آماره دوربین-واتسون می توان جهت تعیین بود و نبود خودهمبستگی در الگوی رگرسیون استفاده کرد. آماره دوربین - واتسون محاسبه شده برای مدل اول در فرضیه اول ۲/۲۷ که بین ۲/۵-۱/۵ می باشد و بیان گر عدم وجود خودهمبستگی است و استقلال باقی مانده های اجزای خطا را نشان می دهد. همان طور که در نگاره (۴) مشاهده می گردد سطح معنی داری برای متغیر راهبرداکتشافی از سطح خطای ۵ درصد کم تر است و وجود رابطه مثبت و معنی داری بین متغیر راهبرداکتشافی و گزارش نقاط ضعف بااهمیت کنترل داخلی تأیید می شود. همچنین ضریب این متغیر در معادله رگرسیون نیز ۰/۱۶۲۱۰۸ می باشد که بیانگر رابطه مثبت می باشد. به عبارتی شرکت هایی که از راهبرد تجاری اکتشافی پیروی می کنند، در گزارش حسابرسی خود ضعف های بااهمیت گزارش نموده اند.

آزمون فرضیه دوم

نتایج حاصل از آزمون فرضیه دوم به شرح زیر است:

نگاره (۵): نتایج حاصل از آزمون فرضیه دوم

نام متغیر	ضریب	انحراف استاندارد	آماره t	سطح معنی داری	آماره همخطی
مقدار ثابت	-۰/۳۳۰۷۷۹	۰/۵۱۱۴۴۹	-۰/۶۴۶۷۴۹	۰/۵۱۸۲	-
راهبرد تدافعی	-۰/۵۱۰۸۰۷	۰/۲۲۷۶۴۴	-۲/۲۴۳۸۸۷	۰/۰۲۵۲	۱/۰۴۳
اندازه شرکت	۰/۰۷۰۷۲۰	۰/۰۳۵۳۶۳	۱/۹۹۹۸۱۶	۰/۰۴۶۲	۱/۰۶۸
اهرم مالی	۰/۱۳۴۱۱۱	۰/۱۰۸۷۰۸	۱/۲۳۳۶۸۰	۰/۲۱۸۰	۱/۱۱۸
نرخ بازده دارایی	-۰/۲۵۲۲۷۵	۰/۱۳۴۵۱۷	-۱/۸۷۵۴۲۱	۰/۰۶۱۵	۱/۲۷۵
زیان	۰/۱۱۹۷۴۷	۰/۰۸۷۰۰۶	۱/۳۷۶۳۱۱	۰/۱۶۹۵	۱/۳۲۰
اندازه حسابرس	-۰/۱۷۶۷۰۴	۰/۱۳۴۵۳۹	-۱/۳۱۳۳۹۸	۰/۱۸۹۸	۱/۵۱۹
دوره تصدی حسابرس	-۰/۰۰۲۶۱۱	۰/۰۱۷۴۸۳	-۰/۱۴۹۳۶۱	۰/۸۸۱۳	۱/۵۳۰
نوع اظهار نظر حسابرس	-۰/۰۷۴۱۵۵	۰/۰۶۰۹۴۹	-۱/۲۱۶۶۷۸	۰/۲۲۴۴	۱/۰۳۳
استقلال هیأت مدیره	-۰/۳۱۴۱۳۵	۰/۳۰۶۰۹۸	-۱/۰۲۶۲۵۴	۰/۳۰۵۴	۱/۰۴۶
دو مسئولیتی بودن مدیرعامل	-۰/۰۵۴۷۶۵	۰/۰۷۹۲۸۳	-۰/۶۹۰۷۴۹	۰/۴۹۰۱	۱/۰۲۵
ضریب تعیین: ۰/۵۱۰۶۳۲	ضریب تعیین تعدیلی: ۰/۳۳۲۴۵۸	آماره آزمون: ۲/۸۶۵۹۲۳	سطح معنی داری: ۰/۰۰۰۰۰	آماره دوربین واتسون: ۲/۲۴۸۰۵۳	

سطح معنی داری برای تک تک متغیرها و هم چنین برای کل مدل در سطح اطمینان ۹۵ درصد محاسبه شده است. با توجه به ضریب تعیین مدل می توان ادعا کرد که حدود ۵۱/۰۶ درصد از تغییرات متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل و کنترل توضیح داده می شود. آماره دوربین - واتسون برای مدل دوم مربوط به فرضیه دوم ۲/۲۴ است که بین ۲/۵-۱/۵ می باشد و بیان گر عدم وجود خودهمبستگی است و استقلال باقی مانده های اجزای خطا را نشان می دهد. همان طور که در نگاره (۵) مشاهده می گردد سطح معنی داری برای متغیر استراتژی تدافعی از سطح خطای ۵ درصد کم تر است و وجود ارتباط معکوس و معنی داری بین متغیر استراتژی تدافعی و گزارش نقاط ضعف با اهمیت کنترل داخلی تأیید می شود. ضریب ۰/۵۱۰۸۰۷- بیانگر رابطه منفی می باشد. به عبارتی شرکت هایی که از راهبرد تدافعی پیروی می کنند ضعف با اهمیت در سیستم کنترل داخلی گزارش نموده اند.

آزمون فرضیه سوم

هدف از آزمون فرضیه سوم این است که آیا شرکت‌های دارای راهبرد اکتشافی نسبت به شرکت‌های دارای راهبرد تدافعی تأخیر در انتشار گزارش حسابرسی مستقل بیشتری دارند؟ به این منظور از آزمون مقایسه میانگین برای بررسی هدف فوق استفاده شده است، برای آزمون دقیق تر از هر دو معیار تأخیر و لگاریتم طبیعی تأخیر در آزمون فرضیه سوم استفاده شده است. نتایج حاصل از آزمون فرضیه سوم به شرح زیر است:

تکراه (۶): نتایج حاصل از آزمون فرضیه سوم

	آماره F	سطح معنی داری	آماره t	درجه آزادی	لگاریتم طبیعی تأخیر گزارش حسابرسی				
					تفاوت میانگین	تفاوت انحراف معیار	تفاوت دو سطح ۹۵ درصد	حد بالا	
برابری واریانس های دو گروه	۰/۵۲۴	۰/۴۷۰	-۴/۲۴۳	۲۶۰	۰/۰۰۰	-۰/۲۰۰۴۶	۰/۰۴۷۲۵	-۰/۲۹۳۴۹	-۰/۱۰۷۴۲
عدم برابری واریانس های دو گروه			-۴/۲۵۸	۱۸۲/۵۹۳	۰/۰۰۰	-۰/۲۰۰۴۶	۰/۰۴۷۰۸	-۰/۲۹۳۳۴	-۰/۱۰۷۵۷
تأخیر گزارش حسابرسی									
برابری واریانس های دو گروه	۰/۰۳۰	۰/۸۶۲	-۴/۴۷۴	۲۶۰	۰/۰۰۰	-۱۴/۳۵۸۹۱	۳/۲۰۹۱۸	-۲۰/۶۷۸۲۱	-۸/۰۳۹۶۲
عدم برابری واریانس های دو گروه			-۴/۴۹۹	-۴/۴۹۹	۰/۰۰۰	-۱۴/۳۵۸۹۱	۳/۱۹۱۸۴	-۲۰/۶۵۶۳۴	-۸/۰۶۱۴۹

آماره آزمون و سطح معنی داری کلی محاسبه شده است. عدم معنی داری آماره F بیانگر برابری واریانس های دو گروه است. با توجه به فرض تساوی واریانس ها و با توجه به تساوی تفاوت میانگین ها و سطح معنی داری محاسبه شده (2-tailed) نشان دهنده وجود تفاوت

معنی‌داری و به تبع آن میانگین گروه اول کم‌تر از گروه دوم است. به عبارتی در شرکت‌های با راهبرد تدافعی تأخیر در گزارش حسابرسی نسبت به شرکت‌های با راهبرد اکتشافی بیشتر است. با این شرایط فرضیه سوم پژوهش پذیرفته نمی‌شود شاید بتوان این گونه استدلال نمود که احتمال اینکه حسابرسان برخلاف انتظار حسابرسان به سیستم‌های کنترلی و مدیریت در شرکت‌های اکتشافی بیشتر اتکا کرده و زمان کمتری برای صدور گزارش صرف نموده‌اند، و از سوی دیگر حساسیت و ارزیابی دقیق‌تر را در شرکت‌های با راهبرد تدافعی اولویت اصلی رسیدگی‌های خود قرار می‌دهند.

نتیجه‌گیری و پیشنهادهای پژوهش

هدف این تحقیق بررسی اثر راهبرد تجاری، بر ضعف‌های بااهمیت کنترل داخلی گزارش شده در گزارش حسابرسی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۱-۱۳۹۴ می‌باشد. محیط کنترلی سازمان بر اساس نوع راهبرد تجاری که شرکت انتخاب نموده است، طرح ریزی و اجرا می‌گردد. از اینرو، نوع راهبرد تجاری که شرکت از آن پیروی می‌کند مسلماً بر میزان ضعف‌های بااهمیت کنترل داخلی موثر است. تحقیقات پیشین نشان داده‌است که شرکت‌های اکتشافی از سیستم کنترل داخلی ضعیف‌تر و انعطاف پذیرتری برخوردارند در حالی که سیستم‌های کنترلی شرکت‌های تدافعی سخت‌گیرانه‌تر و رسمی‌تر می‌باشد. تحقیق در مورد کیفیت سیستم کنترل داخلی شرکت به عنوان یکی از عناصر نظام حاکمیتی بسیار حایز اهمیت است. حسابرسان مستقل شرکت موظف است در خصوص استقرار و بکارگیری سیستم کنترل‌های داخلی مناسب و اثر بخش توسط شرکت با توجه به چارچوب کنترل‌های داخلی اظهار نظر کند (سازمان بورس و اوراق بهادار، ۱۳۹۱). بر این اساس آزمون تجربی در این تحقیق نشان داد که سازگار با مبانی نظری شرکت‌های دارای راهبرد تجاری اکتشافی بیشتر ضعف‌های بااهمیت در گزارش حسابرسی خود داشته‌اند، و به عبارتی این شرکت‌ها محیط کنترلی ضعیف‌تر و نقض پذیرتری طراحی نموده‌اند، در مقابل شرکت‌های دارای راهبرد تدافعی در گزارش حسابرسی خود کمتر ضعف‌های بااهمیت داشته‌اند. به عبارت بهتر شرکت‌های دارای چنین راهبردی نسبت به راهبرد اکتشافی سیستم کنترل داخلی قوی‌تری را دنبال می‌کنند و این مساله منجر به عدم گزارش ضعف‌های بااهمیت در گزارش حسابرسی شده است. این نتایج با تحقیقات مشابه خارجی از جمله تحقیقات بنتلی

و همکاران (۲۰۱۳، ۲۰۱۵؛ ۲۰۱۷) همسو می‌باشند. آنان رابطه بین راهبرد تجاری اکتشافی و ضعف‌های افشا شده کنترل‌های داخلی توسط حسابرس را بررسی کردند، و رابطه مثبت یافتند. همچنین با یافته‌های چن و همکاران (۲۰۱۷) و وکینی و مک دنیل، (۱۹۸۹) که در یافتند که شرکت‌ها با راهبرد اکتشافی کنترل‌های ضعیف تری استقرار می‌دهند تا فرصت بیشتری برای گزارشگری گمراه کننده داشته باشند، نزدیک است.

در آزمون فرضیه سوم نتایج نشان داد که شرکت‌های دارای راهبرد تجاری اکتشافی تاخیر حسابرسی کمتری را در مقایسه با شرکت‌های تدافعی تجربه کرده‌اند. این یافته با نتایج بتلی و همکاران (۲۰۱۵؛ ۲۰۱۷) سازگار نیست. به عبارتی در شرکت‌های تدافعی تاخیر حسابرسی بیشتر بوده است. شاید دلیل آن رویکرد محافظه کارانه حسابرسان در شرکت‌های تدافعی باشد که بررسی بیشتر و تاخیر بیشتری در برنامه حسابرسی به دنبال دارد. بر اساس یافته‌های این تحقیق به فعالان بازار سرمایه توصیه می‌شود در مورد سرمایه گذاری در شرکت‌های با راهبرد اکتشافی محتاط تر عمل کنند زیرا این شرکت‌ها محیط کنترلی ضعیف تر داشته، ضعف‌های بااهمیت بیشتری در کنترل‌های داخلی خود توسط حسابرس گزارش می‌کنند و ریسک کنترلی آن‌ها بالاتر از شرکت‌های تدافعی است، که در مجموع سرمایه گذاری را نامطمئن تر می‌سازد و احتمال سقوط آبی قیمت سهام این گونه شرکت‌ها را بالاتر می‌برد. هم چنین به حسابرسان توصیه می‌گردد، در شرکت‌های تدافعی برنامه حسابرسی مفصل تری برای رسیدگی طراحی نمایند، که ممکن است منجر به تاخیر بیشتر حسابرسی شود. با توجه به اینکه تحقیقات اندکی در زمینه راهبردهای تجاری در ایران در محیط حسابرسی انجام شده است به محققین آتی پیشنهاد می‌گردد به بررسی تاثیر راهبرد تجاری بر نوع اظهار نظر حسابرس، و بررسی نوع راهبرد تجاری و احتمال وجود بند ابهام در تداوم فعالیت، و رابطه آن با ریسک حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی بپردازند.

پی نوشت

منابع

- آقایی، محمد، گلجاریان، محمد علی، نظری، کیانوش، اسداللهی، امین. (۱۳۹۴). کنترل‌های داخلی موثر در شرکت‌های سرمایه‌گذاری از دیدگاه حساب‌رسان مستقل، پژوهش‌های تجربی حسابداری، ۵ (۱)، ۱-۱۲.
- تنانی، محسن؛ محب‌خواه، محمد. (۱۳۹۳). بررسی رابطه بین استراتژی کسب و کار با کیفیت سود و بازده سهام در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار. پژوهش‌های تجربی حسابداری، ۴ (۱)، ۱۰۵-۱۲۷.
- حاجیها، زهره. (۱۳۸۹). بررسی رابطه خطر ذاتی و کنترل در رویکرد حسابرسی مبتنی بر ریسک. فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مالی، ۲ (۶)، ۷۸-۱۲۱.
- حاجیها، زهره، رفیعی، آزاده، (۱۳۹۳). تاثیر کیفیت عملکرد حسابرسی داخلی بر به هنگام بودن گزارش حسابرسی مستقل. پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی (پژوهشنامه حسابداری مالی و حسابرسی)، ۶ (۲۴)، ۱۲۱-۱۳۷.
- حاجیها، زهره، محمدحسین نژاد، سهیلا. (۱۳۹۴). عوامل تاثیرگذار بر نقاط ضعف با اهمیت کنترل داخلی. پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابرسی، ۷ (۲۶)، ۱۱۹-۱۳۷.
- رضایی، فرزین، محسن، رضا، رایقی، مریم. (۱۳۹۲). مقایسه عوامل موثر بر نرخ بازده دارایی‌ها با تاکید بر راهبردهای تجاری، حسابداری مدیریت، ۶ (۱۷)، ۱-۱۷.
- رضایی، فرزین، عازم، حامد. (۱۳۹۱). تأثیر شدت رقابتی و راهبرد تجاری بر ارتباط بین اهرم مالی و عملکرد شرکت‌ها، فصلنامه حسابداری مدیریت، ۵ (۱۲)، ۱۰۱-۱۱۵.
- سازمان بورس و اوراق بهادار. (۱۳۹۱). دستورالعمل کنترل‌های داخلی ناشران پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران، تهران.
- صالحی، مهدی، اورادی، جواد، سالاری فورگ، زینب. (۱۳۹۵). تأثیر وجود کمیته حسابرسی و ویژگی‌های آن بر تأخیر گزارش حسابرسی. دانش حسابداری، ۷ (۲۶)، ۵۳-۸۹.
- قاسمی، بهروز، ابراهیمی، عبدلحمید. (۱۳۸۶). بررسی آثار به کارگیری راهبردهای رقابتی مناسب بر کارایی شرکت‌های تجاری ایران، فصلنامه مدرس علوم انسانی، ۱۱ (۳)، ۱۸۳-۲۵۰.
- Abernethy, M. A. , & Lillis, A. M. (1995). The impact of manufacturing flexibility on management control system design. *Accounting, Organizations and Society*, 20 (4) , 241-258 .
- Agbejule, A. , & Jokipii, A. (2009). Strategy, control activities, monitoring and effectiveness. *Managerial Auditing Journal*: 24 (6) , 500-522 .
- Aghaei, M. , Goljaryan, M. A. , Nazari, K. Asadollahi, A. (20165). Effective's internal controls in Investment companies from the

- viewpoint of independent auditors. *Journal of Empirical Research in Accounting*, 5 (1), 1-12. (In Persian)
- Ashbaugh-Skaife, H. , Collins, D. W. , Kinney, W. R. , & LaFond, R. (2009). The effect of SOX internal control deficiencies on firm risk and cost of equity. *Journal of Accounting Research*, 47(1), 1-43 .
- Bentley, K. A. , Omer, T. C. , & Sharp, N. Y. (2013). Business strategy, financial reporting irregularities, and audit effort. *Contemporary Accounting Research*: 30 (2) ,780-817 .
- Bentley-Goode, K. A. and Newton, Nathan J. and Thompson, Anne (2015). Business Strategy and Internal Control Over Financial Reporting. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2637688>
- Bentley, K. A. , Newton, Nathan J. , and Anne M. Thompson. (2017). Business Strategy, Internal Control Over Financial Reporting, and Audit Reporting Quality. *AUDITING: A Journal of Practice & Theory*, In-Press.
- Bouwens, J. , & Abernethy, M. A. (2000). The consequences of customization on management accounting system design. *Accounting, Organizations and Society*, 25 (3) ,221-241 .
- Chenhall, R. H. (2003). Management control systems design within its organizational context: Findings from contingency-based research and directions for the future. *Accounting, Organizations and Society*, 28 (2) ,127-168 .
- Chenhall, R. H. , & Morris, D. (1995). Organic decision and communication processes and management accounting systems in entrepreneurial and conservative business organizations. *Omega*, 23 (5) ,485-497 .
- Dent, J. F. (1990). Strategy, organization and control: Some possibilities for accounting research. *Accounting, Organizations and Society*, 15 (1-2) , 3-25 .
- Dhaliwal, D. , Hogan, C. , Trezevant, R. , & Wilkins, M. (2011). Internal control disclosures, monitoring, and the cost of debt. *The Accounting Review*, 86 (4) , 1131-1156 .
- Fisher, J. (1995). Contingency-based research on management control systems: Categorization by level of complexity. *Journal of Accounting Literature*, 14, 24-53 .
- Ghasemi. B. , Ebrahimi, A. H. (2007). The Study of Effects to Make Use of Suitable Competitive Strategies on Efficiency of Commercial Companies in Iran, *Management Research in Iran*, 11 (3) , 183-206. (in Persian)

- Habib, A. , Hasan, M. M. (2017). Business strategy, overvalued equities, and stock price crash risk, *Research in International Business and Finance*, 39, 389–405. (In Persian)
- Hajiha, Z. (2010). The investigation of control and inherent risk in risk based audit approach, *Quarterly Financial Accounting*, 2 (6) ,78-121. (in Persian)
- Hajiha, Z. (2017). Prospector and Defender Business strategy, Information Asymmetry, and Stock Price Crash, *Iranian Financial Engineering Quarterly*, 8 (31) ,75-94. (in Persian)
- Hajiha, Z. Mohamad Hossein Nejad, S. (2015). Effective Factors on Material Weaknesses of Internal Controls, *Researches of Financial Accounting and Auditing*, 7 (26) ,119-137. (in Persian)
- Hajiha, Z. Rafiee, A. (2014). The effect of quality of internal audit performance on timeliness of audit report, *Researches of Financial Accounting and Auditing*, 2 (24) ,121-137. (in Persian)
- Henri, J. -F. (2006). Management control systems and strategy: A resource-based perspective. *Accounting, Organizations and Society*, 31 (6) ,529–558 .
- Higgins, D. , Omer, T. C. , & Phillips, J. D. (2015). The Influence of a Firm's Business Strategy on its Tax Aggressiveness. *Contemporary Accounting Research*, 32 (2) ,674–702 .
- Iranian Stock Exchange Organization. (2012). The instruction of internal controls firms accepted in Tehran Stock Exchange and Over the counter, Tehran, Iran. (in Persian)
- Ittner, C. D. , Larcker, D. F. , & Rajan, M. V. (1997). The choice of performance measures in annual bonus contracts. *The Accounting Review*, 72 (2) , 231–255 .
- Kim, J. -B. , Song, B. Y. , & Zhang, L. (2011). Internal control weakness and bank loan contracting: Evidence from SOX section 404 disclosures. *The Accounting Review*, 86 (4) ,1157–1188 .
- Kinney, W. R. , & McDaniel, L. S. (1989). Characteristics of firms correcting previously reported quarterly earnings. *Journal of Accounting and Economics*, 11 (1) ,71–93 .
- Miles, R. E. , & Snow, C. C. (2003). Organizational strategy, structure, and process. *Stanford, CA: Stanford University Press* .
- Miles, R. E. , Snow, C. C. , Meyer, A. D. , & Coleman, H. J. (1978). Organizational strategy, structure, and process. *Academy of Management Review*, 3 (3) , 546–562 .

- Mohammad Rezaei, F. , Saleh, M, N. (2016). Audit report lag: the role of auditor type and increased competition in the audit market, *Accounting and Finance*, 58 (3). 885-920
- Munsif, V. , Raghunandan, K. & Rama, D. V. (2012). 'Internal control reporting and audit report lags: Further evidence. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 31 (3), 203–218.
- Salehi, M. Oradi, J, Salari Forg, Z. (2016). Effects of Presence of Audit Committee and Its Characteristics on Audit Report, *Journal of Accounting Knowledge*, 7 (26) ,59-83.
- Porter, M. , E. (1980). *Competitive strategy: Techniques for analyzing industries and competitors*. New York, NY: The Free Press .
- Rajagopalan, N. (1997). Strategic orientation, incentive plan adoptions, and firm performance: Evidence from electric utility firms. *Strategic Management Journal*: 18 (10) ,761–785 .
- Rezaee, F. Azem, H. (2012). The influence of competitive environment and business strategies on the relationship between firm's financial leverage and performance, *Management Accounting*: 5 (12) ,101-115. (in Persian)
- Rezaee, M. Mohseni, Re. Rayeghi, M. (2013). Comparing the impact of co-determinants on return on assets: focusing on Business Strategies, *Management Accounting*: 6 (17) , 1-17. (in Persian)
- Rice, S. C. , & Weber, D. P. (2012). How effective is internal control reporting under SOX 404? Determinants of the (non-) disclosure of existing material weaknesses. *Journal of Accounting Research*, 50 (3) , 811–843 .
- Saeed R, B. Zalailah S, Norsiah A. (2015). CEO characteristics and audit report timeliness: do CEO tenure and financial expertise matter?, *Managerial Auditing Journal*, 30 (8-9) , 998 – 1022 .
- Simons, R. (1987). Accounting control systems and business strategy: an empirical analysis. *Accounting Organizations and Society*, 12 (4) , 357–374 .
- Tanani. M. , Mohebkhah, M. (2014). The Relation of Business Strategy with Earnings Quality and Stock Return in Firms listed in TSE, *Journal of Empirical Research in Accounting*: 4 (1) ,105-127. (in Persian)
- Chen, Y. , Eshleman, J. D, and Soileau, J. S. (2017). Business Strategy and Auditor Reporting. *AUDITING: A Journal of Practice & Theory*, 36 (2), 63-86.

Business strategy, Material Weaknesses of Internal Controls and Audit Report Delay

Zohreh Hajiha¹

Received : 2017/07/20

Approved: 2017/10/17

Abstract

Firms follow different business strategies. Recent researches introduce two kinds of strategies called “prospector” and “defender” strategies. Organizational theory suggests that prospectors probably have weaker internal controls and more audit report delay than defenders. Hence, the main goal of this research is to examine this theory in firms listed in Tehran Stock Exchange. To measure the kind of business strategy, the study employs Rezaee et al. (2013) model and to recognize Material Weaknesses of Internal Controls it uses external audit reports like Munsif et al. (2012). The sample consists of 127 firms during 2012-2015.

Findings imply that “prospector” firms have significantly weaker internal controls in audit report than defender firms. However, prospectors have fewer audits report delay than defenders. Findings of the first and second research hypotheses test confirm organizational theory and indicate that business strategy is a useful indicator for evaluating firms’ internal control strength. However, the findings of the third hypothesis test do not confirm this theory.

Keywords: Business strategy, prospector strategy, defender strategy, material weaknesses, internal controls, audit delay.

Jel clacification: M41, M42, L10

DOI: 10.22051/jera.2017.16498.1731

¹ Associate Professor, Department of Accounting, East Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran, (drzhajiha@gmail.com)